

Багрій К.Л.,
ст. в. кафедри обліку і аудиту
Чернівецький торговельно-економічний
інститут КНТЕУ м. Чернівці

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ТОВАРНими ЗАПАСАМИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті досліджується важливість проведення дієвого внутрішнього контролю ефективності управління товарними запасами торговельного підприємства, що дасть змогу забезпечити високоефективну господарську діяльність та конкурентоспроможність суб'єкта господарювання.

В статье исследуется важность проведения действенного внутреннего контроля эффективности управления товарными запасами торгового предприятия, которое даст возможность обеспечить высокоэффективную хозяйственную деятельность и конкурентоспособность субъекта ведения хозяйства.

Importance of leadthrough of effective internal control of efficiency of control of commodity inventories of point-of-sale enterprise which will enable to provide high-efficiency economic activity and competitiveness of subject of menage is probed in the article.

Ключові слова: внутрішній контроль, товарні запаси, ефективність управління, торговельне підприємство, фактор, процес, діяльність.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних умовах для здійснення безперервного процесу товарного обороту на будь-якому торговельному підприємстві необхідні певні запаси товарів. Саме товарні запаси можна розглядати як матеріальну основу роздрібного товарообігу, оскільки вони є масою товарів, що надійшла на підприємство з різних джерел і призначена для подальшого продажу кінцевому споживачеві для особистого або колективного вжитку.

Сучасний стан розвитку ринкових відносин, виникнення різноманітних організаційно-правових форм підприємств, розвиток конкуренції, необхідність впровадження і використання сучасних інформаційних технологій зумовили пошук нових підходів до управління товарними запасами на підприємствах торгівлі та контролю за їх діяльністю. Як наслідок виникає необхідність удосконалення методики внутрішнього контролю управління товарними запасами.

Особливості функціонування торговельних підприємств за сучасних економічних умов та значущість для них товарних запасів як базової складової під час формування ринкової стратегії обумовлюють актуальність дослідження проблеми ефективності управління запасами.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичним аспектам управління товарними запасами в роздрібних торговельних підприємствах присвячені праці вітчизняних науковців, а саме І.І. Королькова, М.Д. Виноградського, П.Ю. Балабана, І.О. Бланка, А.А. Мазаракі, Л.О. Лігоненко; зарубіжних науковців Дж. Букана, Е. Кенігсберга, П. Зерматі, П. Мілгрома, Дж. Робертса, М.М. Дарбіняна, Л.П. Наговіциної, Ю.П. Гризанова, Ю.І. Рижикова та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, не знижуючи здобутки вітчизняних та зарубіжних науковців, слід зазначити, що проведення внутрішнього контролю ефективної стратегії управління товарними запасами торговельного підприємства потребує подальшого вдосконалення з метою забезпечення високоефективної та конкурентоспроможної господарської діяльності суб'єкта господарювання в сучасних кризових умовах.

Постановка завдання. Однією з умов досягнення високих кінцевих результатів торговельної діяльності підприємства й підвищення контролю її ефективності є постійне продумане формування товарних запасів і вмиле управління ними. Ухвалення рішень щодо управління товарними запасами робить вплив на всі сторони господарської діяльності підприємства: зміну обсягу товарообігу, величину доходів, величину витрат обігу, прибуток і рентабельність. Саме тому завданням дослідження є організаційно-методичне обґрунтування системи внутрішнього контролю управління товарними запасами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Товарні запаси – це складна економічна категорія, предмет наукових досліджень, об'єкт уваги спеціалістів та керівників підприємств [2, с.42]. Можливості підприємства у забезпеченні стійкості асортименту товарів, підвищення рівня задоволення попиту споживачів, організації безперервності процесу реалізації, запровадження визначеної цінової політики, визначення окремих питань фінансової діяльності залежать від політики формування товарних запасів, їх розміру та структури.

Необхідність утворення товарних запасів обумовлена наступними причинами:

- невідповідністю ритму споживання (реалізації) та виробництва товарів;
- сезонністю виробництва та споживання окремих видів товарів;
- нерівномірністю розміщення виробництва і районів споживання товарів;
- необхідністю перетворення виробничого асортименту в торговий;
- необхідністю утворення страхових резервів для залагоджування можливих непередбачених коливань в попиті та пропозиції товарів, обумовлених різними факторами [3, с.175].

Товарний запас насамперед являє собою масу товарів, призначену для подальшого продажу, що знаходяться в сфері обігу в процесі переміщення від виробництва до споживача і у процесі переміщення набувають різних форм:

- запаси готової продукції на складах підприємства;
- товари в дорозі (від виробника до оптової ланки, від оптової до роздрібною ланки);

- товарні запаси на складах оптової торгівлі та інших збутових посередників;
- товари в дорозі від оптової торгівлі до роздрібною торгівлі (на складах та в торговельному залі).

Завдання управління товарними запасами полягає у забезпеченні рівноваги між двома гранями даної проблеми:

- позитивною – наявність оптимальних товарних запасів;
- негативною – необхідність здійснювати затрати на зберігання товарів.

Наявність ресурсів гарантує більшу надійність в роботі, яка полягає у безперебійній торгівлі та задоволенні потреб споживачів. Необхідність зберігання товарів тягне за собою витрати, пов'язані з утриманням запасів:

- утримання складських приміщень;
- оплата праці персоналу;
- вилучення з обігу капіталу, що інвестується у запаси.

Як наслідок, потрібно встановити оптимальний розмір товарних запасів з врахуванням специфічних особливостей їх формування та розвитку. Товарні запаси в системі показників статистики ринку товарів та послуг виступають у подвійній ролі – мікропоказників та макропоказників. Мікропоказники – запасомісткість та забезпеченість товарообороту запасами; макропоказники – обсяг, структура, середній розмір товарних запасів [1, с.206].

Фактори, що впливають на розмір товарних запасів це:

- співвідношення між попитом та пропозицією товарів;
- обсяг роздрібного товарообороту;
- структура товарообігу або складність асортименту;
- організація та частота завозу товарів;
- споживчі властивості товару;
- ритмічність надходження товарів.

Основною метою управління товарними запасами є формування й підтримка їх величини на такому рівні, який дозволяє забезпечити безперебійну торгівлю кожним товаром за умов мінімальних витрат. Для досягнення цієї мети керівники або менеджери підприємства повинні вести облік товарних запасів, визначити, скільки треба зберігати запасів, коли розміщувати замовлення та скільки замовляти одиниць товару за один раз. Від керівників і менеджерів торговельного підприємства потрібне вміння не лише визначати необхідну величину запасів, але й розробляти графіки постачань, розраховувати оптимальні партії нових замовлень, добиватися ув'язки обсягу продажів із величиною запасів, за необхідності організовувати складування запасів, брати до уваги вимоги логістики та маркетингу, постійно проводити фінансовий аналіз потреб у запасах, розраховувати витрати, пов'язані із запасами, та враховувати політику у сфері цін.

Управління товарними запасами підприємств полягає в забезпеченні оптимальної їх кількості та структури, необхідних для реалізації стратегічного плану підприємства. Процес управління товарними запасами являє собою систему заходів, які охоплюють вирішення завдань стратегічного аналізу,

фінансового менеджменту та маркетингу. Політику управління товарними запасами підприємств, на наш погляд, доцільно здійснювати в таких аспектах:

- формування оптимальної облікової, податкової, цінової та товарної політики;
- забезпечення дієвої системи внутрішнього контролю; аналіз складу та структури товарних запасів;
- оптимізація структури товарних запасів;
- мінімізація поточних витрат на обслуговування товарних запасів;
- забезпечення ефективності використання товарних запасів.

Товарні запаси створюються на всіх стадіях руху споживчих товарів до кінцевого споживача: у виробництві (на промисловому підприємстві), в роздрібній і оптовій торгівлі, в дорозі. При цьому товарні запаси виконують такі функції:

- забезпечують безперервність процесу обігу товарів;
- задовольняють попит населення;
- характеризують співвідношення між обсягом попиту та товарної пропозиції.

Внутрішній контроль ефективності товарними запасами являє собою комплекс заходів, що спрямовані на формування та підтримання їх оптимального обсягу.

Процес внутрішнього контролю ефективності управління повинен складатися з таких етапів:

1. Визначення цілей формування товарних запасів.

Основними цілями формування товарних запасів на торговельних підприємствах є:

- забезпечення стійкості асортименту та ритмічності здійснення торгово-технологічного процесу в магазинах та інших пунктах продажу для безперервної реалізації товарів покупцям;
- накопичення товарів сезонного попиту, сезонного виробництва, дострокового завозу та цільового призначення;
- здійснення спекулятивних операцій з оптовими партіями товарів в періоди вигідної торгової кон'юнктури на ринку.

2. Створення інформаційної бази управління товарними запасами.

Управління товарними запасами базується на зборі та систематизації внутрішньої інформації про фактичний стан товарних запасів, швидкості їх реалізації, відповідності попиту, також враховує планові показники по обсягу реалізації товарів та використання матеріальних та фінансових ресурсів.

3. Аналіз стану та ефективності управління товарними запасами.

На цьому етапі роботи вивчаються основні тенденції та закономірності, притаманні процесові формування та реалізації товарних запасів, аналізується оборотність товарних запасів, виявляються причини її уповільнення або прискорення, оцінюється ефективність інструментів поточного управління товарними запасами, що використовуються.

4. Нормування товарних запасів.

Розробка норм та нормативів товарних запасів має за мету визначити оптимальний в даних умовах господарювання розмір формування запасів, що забезпечує ритмічну та безперебійну реалізацію запасів з найменшими витратами підприємства на формування та управління запасами.

5. Планування обсягу товарних запасів.

На цьому етапі роботи на базі розроблених норм формування товарних запасів поточного зберігання, встановленого плану товарообороту та цільового розміру формування інших видів товарних запасів проводиться розробка плану формування товарних запасів підприємства.

6. Експертиза розробленого плану формування товарних запасів.

План формування товарних запасів повинен відповідати:

- встановленим цілям формування товарних запасів;
- фінансовим можливостям підприємства;
- матеріально-технічній базі підприємства.

7. Оперативне регулювання та контроль стану запасів.

Дана робота передбачає контроль за станом та ходом реалізації існуючих товарних запасів, розробку графіка завозу товарів, визначення оптимального обсягу партії поставки та часу подачі замовлення на поставку, виявлення обсягів та причин утворення понаднормативних товарних запасів, обґрунтування та реалізацію системи заходів щодо профілактики виникнення понаднормативних запасів та політики їх реалізації.

Критерієм ефективності управління товарними запасами є організація безперервної торгівлі усіма різновидами товарів (в межах встановленого асортиментного переліку та обсягу запасів, що не перевищує встановлені нормативи) при мінімальних витратах на їх зберігання, транспортування та продаж при високому рівні культури обслуговування [3, с.200].

Висновки. Внутрішній контроль ефективного управління товарними запасами суттєво впливає на фінансовий стан торговельного підприємства. Присутність або відсутність товарних запасів веде за собою як доходи, так і витрати. Кожне підприємство вибирає форму управління товарними запасами, виходячи з особистих потреб і поточного стану споживчого попиту. Ефективний механізм управління товарними запасами торговельного підприємства дає змогу в повному обсязі реалізувати цілі та завдання, які стоять перед ним; сприяє результативному здійсненню всіх його функцій на підприємствах торгівлі.

Таким чином, проведення внутрішнього контролю ефективної стратегії управління товарними запасами торговельного підприємства дає змогу забезпечити високоефективну господарську діяльність та конкурентоспроможність підприємства, а також формування стратегічного плану його розвитку в кризових умовах господарювання.

Література:

1. Крамченко Л.І. Економічна статистика: [навчальний посібник] / Крамченко Л.І., Лутчин Н.П., Москаль Б.С. – Львів: «Новий світ-2000». – 2004. – 364 с.

2. Круглота О.А. Оцінка ефективності управління товарних запасів на підприємствах роздрібною торгівлі / О.А. Круглота // Збірник наукових праць Львівської комерційної академії. Торгівля, комерція, підприємство. – Львів: Видавництво ЛІКА. – 2002. – с.136

3. Мазаракі А.А. Економіка торговельного підприємства: [підручник для вузів] / А.А. Мазаракі та ін. – К.: «Хрещатик». – 1999. – 800с

УДК 330.1:351.863

Бергент Д.Б., ДонНУ

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЗОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Аннотація. В статті проаналізовано сучасне становище енергозабезпеченості економіки України. Особливу увагу приділено дослідженню еволюції російсько-українських відносин та розкриттю механізму формування цін на імпортуваний газ. Предложено ряд заходів щодо реформування газової галузі.

Анотація. У статті проведено аналіз сучасного стану енергозабезпеченості економіки України. Особливу увагу приділено дослідженню еволюції російсько-українських відносин та розкриттю механізму формування цін на імпортований газ. Запропоновано ряд заходів щодо реформування газової галузі.

Annotation. Article is devoted to the analysis of modern energy condition of Ukrainian economy. The special attention is given to research of evolution of the Russian-Ukrainian relations and disclosing of the mechanism price formation for imported gas. A number of actions on reforming gas branch is offered.

Постановка проблеми. Енергетична безпека є одним із визначальних факторів національної безпеки, тому стан і перспективи розвитку енергетики мають бути предметом постійного нагляду та регулювання як з боку уряду, так і всього суспільства загалом. Особливістю функціонування та розвитку вітчизняної газової галузі є те, що з одного боку, Україна має потужну інфраструктуру транспортування газу у європейські країни (газотранспортна система налічує 39,8 тис. км. газопроводів, 74 компресорні станції, 1437 газорозподільних станцій, 13 підземних сховищ та інші об'єкти інфраструктури [1, с. 70]), а з іншого – економіка залежить від імпорту первинних енергоносіїв (природного газу, нафти, мазуту), оскільки власними ресурсами вона забезпечена недостатньо. Враховуючи цю залежність, сьогодні гостро стоїть проблема забезпечення економіки України достатніми обсягами енергоносіїв власного видобутку та пошуку альтернативних видів палива.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні та практичні положення щодо дослідження газової політики та альтернативних видів палива висвітлено у працях таких вітчизняних вчених, як: Н. Іващук, О. Лопушанський, О. Іващук [1], Б. Соколовський [2], Є. Таран [3], Б. Клюк, Р.